

Entrevista a John Kenneth Galbraith

Naix l'era del 'fragmentisme'

Un dels grans testimonis del segle XX, John Kenneth Galbraith, desvela les seves idees sobre el capitalisme. La ideologia de mercat de l'Oest i la ideologia d'estat de l'Est s'han revelat insuficients. El futur és l'economia mixta.

John Kenneth Galbraith és segurament d'entre els testimonis del segle XX un dels punts de referència més autoritzats per a encetar un diàleg sobre el futur del món i sobre les interdependències econòmiques entre els diversos sistemes. L'hem entrevistat a Nova York.

—*Ara que anem a entrar en el últim decenni, ¿com definiria el segle XX?*

—Sobretot com el segle durant el qual la guerra ha esdevingut obsoleta. Aquest és el gran canvi que han provocat les armes nuclears. És també el segle que comença el 1917, amb la gran divisió entre el món comunista i el món capitalista que conclou amb la gran divisió entre països rics i països pobres. En el pròxim segle, però, descobrirem que aquesta segona divisió és molt més insuperable que la primera.

—*El segle ha començat amb el convenciment que el progrés i el creixement econòmic resoldrien lentament, però amb seguretat, tots els nostres problemes. Aquesta certesa s'ha crebantat sobretot últimament amb les polèmiques sobre el medi ambient. ¿Pensa que la idea de progrés és encara vàlida?*

—Escolte, la gent si està ben alimentada i no té problemes immediats d'ordre material tendeix a ser molt més tolerant i tranquil·la que quan té fam i està sotmesa a privacions. Dit això és innegable que el segle que està a punt d'acabar ha fet eixir a la llum quatre grans problemes que s'associen al desenvolupament econòmic. Un que ja he esmentat és el desenvolupament desigual entre les diverses parts del món. El segon, del qual hem esdevingut còmplices en els països desenvolupats, és el diferent nivell de desenvolupament entre béns públics i serveis, d'un costat, i béns i serveis privats de l'altre. Als Estats Units, per exemple, tenim escoles desastroses i po-

bres i televisions molt ben finançades. O, a Nova York, carrers bruts i cases netes. El tercer problema és que el creixement pot haver-se produït en sectors equivocats: ¿quina part del desenvolupament econòmic dels EUA, de l'URSS, però també dels països pobres s'ha invertit en armament? Aquesta ha estat una forma de creixement econòmic molt espectacular i molt perillosa a partir del final de la segona guerra mundial. A més, naturalment, del problema del medi ambient, problema sobre el qual duem molt de retard.

—*¿El creixement actual pot continuar indefinidament, tot i algun entrebanc com en el 1987 o estem abocats a una nova Gran Depressió com després de la davallada del 29?*

—La gran lliçó de la fallida de la borsa del 1929, igual que la del 1987, és que allà on hi ha grans transaccions, hi ha una tendència a la follia. Als països occidentals hi ha la impressió que qui gestiona grans quantitats de diners ha de ser de fet una persona intel·ligent. Res més equivocant. En els anys precedents al 29, com en els precedents al 85 i 86, un bon nombre de persones tenien la sensació que Déu els havia elegits per esdevindre rics a través de la borsa. Per això mateix compraren accions a tota canya i, fent això, empentaren la borsa cap amunt, convençuts que sempre continuaria així. Aquesta és la follia a què faig referència, però ja ha ocorregut moltes altres vegades al llarg de la història perquè és una característica del capitalisme.

De l'Holanda del XVII ençà tenim històries recurrents de grans especulacions i dels successius col·lapses. Es tracta de fenòmens considerats normals. La diferència entre el 29 i el 87 rau en el fet que ara s'ha introduït en el modern sistema econòmic una força de resistència que abans no existia. El 1929 no hi havia assegurances sobre dipòsits banca-

ris. No hi havia subvencions per mantenir els preus agrícoles. No hi havia un sistema de pensions per als vells. No hi havia subsidi d'atur ni una assistència social de proporcions raonables. No s'havia inventat encara la paraula *macro economia*... Tot això ens ha donat una seguretat, una capacitat de recuperació i una elasticitat que no existia en els anys trenta.

—*De tot el que diu em pareix entendre que vostè pensa que una nova recessió està lluny de ser inevitable, tal com s'ha cregut durant molt de temps, ¿és així?*

—No, inevitable no, però és cert que en el futur podran haver temps difícils. Un perill pel que fa als Estats Units és que una gran quantitat de capital líquid invertit en aquest país és controlat per altres països, sobretot Japó. Si alguna vegada hi haguera algun problema a propòsit del dòlar podria donar-se una carrera cap a la reconversió amb conseqüències catastròfiques per a l'economia americana, sobretot d'ordre inflacionari. No excloc un fenomen d'aquesta classe, però pense que el perill de una massiva depressió deguda a causes internes no és ni llunyanament probable actualment com ho fou en els anys trenta.

—*Parla de Japó, ¿vostè també té por que en la dècada dels 90 les potències econòmiques dominants siguin els països que van perdre la segona guerra mundial?*

—Em pareixen prematures les previsions dels que anuncien ja el declivi dels Estats Units. Durant molt de temps no tenia cap dubte que les nacions derrotades militarment arribarien a ser les vencedores en el terreny econòmic. I això per una raó: perquè des de la fi de la guerra tant Alemanya com Japó han utilitzat la seua mà d'obra especialitzada, els seus enginyers experimentats i el seu capital per a reforçar i millorar la pro-

ducció civil, mentre nosaltres utilitzàvem bona part del nostre crèdit i la mà d'obra en la producció militar. Espere que ara podrem reconvertir-nos i pense que la Unió Soviètica desitja molt aquesta reconversió. En la nostra època poques coses són tan ridícules com el fet que els Estats Units hagen de mantenir l'anomenat *paraigua* defensiu sobre el Japó.

—*¿I Europa? ¿S'haurien de retirar també els Estats Units d'Europa?*

—No, aquest és un tema sobre el qual sóc molt prudent considerant la realitat militar d'aquesta part del món. Mantinc que certament hauríem de retirar una part de les nostres forces, però mantenir-hi una certa presència militar com a força estabilitzadora. Fins i tot voldria mantenir una força simbòlica al Japó. Només que tot això no hauria d'anar a càrrec dels Estats Units. Potser hauríem de tenir forces alemanyes i japoneses estacionades a Amèrica. I també algunes italianes.

—*¿Pensa que en aquest decenni, que veurà la unificació de l'Europa occidental, països com Polònia, Hongria i Alemanya de l'Est seran integrats a l'economia de mercat? I en cas afirmatiu, ¿amb quines conseqüències?*

—Cal ser molt equilibrats respecte d'aquests arguments. Tradicionalment, en les universitats americanes els professors més avorrits eren sempre els de dret internacional. Aquests professors pronosticaven sempre canvis generals en el comerç mundial, però mai no miraven al seu voltant per veure què poc havien canviat les coses. Anàlogament pense que, després de 1992, a Europa se sorprendran de veure com continuen sent iguals les coses. L'Europa de l'Est tindrà una relació més estreta amb el Mercat Comú, però no s'ha de menystenir mai que els tres països europeus amb un progrés més estable són Suècia, Àustria i Suïssa.

Cap dels tres és membre de la Comunitat i no pareix que hagen patit. Nosaltres estem exagerant el paper del Mercat Comú i la importància del 1992. El fet és que sempre estem necessitats d'interessants temes de conversació i el 1992 serveix egrègiament aquesta finalitat. I també, en certa mesura, per al treball dels periodistes...

—*Vostè ha dit que un segle iniciat amb la divisió entre comunisme i capitalisme acaba amb la divisió entre països rics i països pobres, però ¿pensa que el*

primer conflicte s'ha acabat i que s'ha acabat precisament amb el triomf del capitalisme?

—Oh, absolutament no. Només pense que el pitjor ja ha passat. Mire el treball de la Unió Soviètica, mire els països de l'Europa central, com haurem d'anomenar-los d'ara endavant, que tracten d'alliberar-se de l'esclavitud de l'economia centralitzada. Mire el Partit Comunista Italià, que vol canviar de nom i tot. No

"És ridícul que els Estats Units hagen de mantenir el paraigua defensiu del Japó".

estic d'acord amb els que, per cec ideologisme, parlen de triomf del capitalisme. Per la nostra part estem aprenent o encara hem d'aprendre que hi ha un ampli paper per a l'estat.

El futur no es casarà amb l'economia capitalista, sinó amb l'economia mixta. Cada element haurà de ser jutjat pels seus mèrits. Estem entrant en l'època del *fragmentisme* en el qual donarem al mercat allò que el mercat sap fer millor i l'estat farà allò que és indispensable que

"Allà on hi ha grans transaccions, hi ha una tendència a la follia".

faça. Ací, als Estats Units, patíem un poc d'*ideologia de mercat*, com a Europa oriental han patit la ideologia socialista. Les nostres escoles s'estan deteriorant. Els centres ciutadans són per a alguns carrers inhabitables. Els nostres carrers i autopistes són absolutament inadequats. I tot això perquè l'administració Reagan ha tingut una fe cega en el mercat lliure com els règims d'Europa oriental l'han tinguda en el socialisme.

—*¿Vostè pensa en un sistema a meitat*

camí entre capitalisme i socialisme?

—No és a meitat camí: no hi ha una norma fixa. El que he pensat de fa molt de temps és que qüestions concretes es decideixen per elles mateixes, cas per cas. El paper de l'estat és indubtablement el d'assegurar protecció i justícia social a tots aquells que d'una altra manera serien víctimes del sistema econòmic. Crec fermament que en un règim capitalista s'ha de prendre mesures decisives per a promoure una major igualtat en la distribució dels guanys. Altrament, la desigualtat és massa estrident per permetre el manteniment de la pau social. He dit moltes vegades que no hi ha res que afavoresca tant la tranquil·litat social com alguns crits d'angoixa per part dels rics que senten que paguen massa impostos.

—*¿No serà que ara en són molts, els que criden?*

—No, de moment no tenen res de què lamentar-se.

—*Vostè ha dit que, el pròxim segle especialment, descobrirem que el conflicte entre països rics i països pobres és molt més difícil que el conflicte entre comunisme i capitalisme, ¿què volia dir exactament?*

—Que no hem de cometre l'error de veure en el capitalisme desenvolupat l'única via que aquests països poden seguir. Era una idea fantasiosa que Etiòpia fóra pre parada per al socialisme. Marx se n'hauria escandalitzat, ell que sempre havia insistit que només es podia assolir el socialisme després de la que ell anomenava la influència socialitzant del capitalisme. Però també ha estat un error pensar que les estructures capitalistes podien ser transferides *tout court* als països pobres. Tinc el convenciment que el desenvolupament econòmic d'aquests països depèn primer que res de l'educació, després de la distribució de la propietat de la terra i, finalment, d'una política que no afavoresca injustament les poblacions urbanes. Només la FAO ha posat el dit en aquest últim error. És urgent tallar l'exportació d'armes als països pobres, que les paguen llevant literalment el menjar de la boca al seu poble. Una qüestió estretament relacionada és la pau social, que és necessària per al desenvolupament econòmic. Els països que més pateixen són els que estan ficats en una guerra civil.

—*En resum: la seua valoració del segle XX és, pel que jo entenc, substancialment positiva.*

"És un error pensar que el capitalisme pot ser transferit als països pobres".

—En la primera part del segle hem tingut els terribles desastres del feixisme i el nazisme, que s'han clavats a les nostres consciències. En la segona part del segle s'han revelat els defectes del comunisme i del socialisme, i fins i tot això forma ara part del nostre bagatge. Tot i que pense que a Occident encara estem massa dominats per la ideologia i no massa per la raó, també pense que la racionalitat està donant passos endavant. Una font d'optimisme és que l'estat industrial modern produeix una gran quantitat de

persones que volen ser escoltades. La llibertat d'expressió no és una virtut, sinó una necessitat; per això mateix la possibilitat que un estat industrial modern caiga sota la dictadura d'un individu o d'un grup menut és molt menor ara que al principi del segle.

—¿Vostè veu amb bons ulls l'era de la informatització electrònica?

—Sense dubte. Pense que estem molt més segurs si la gent està informada. Em desplaça que la gent passe avui tantes hores davant la televisió i no llegint llibres.

Els llibres es lliguen, s'estudien, es rellegeixen i esdevenen part dels duraders poders mentals. La televisió passa per davant de la mirada i desapareix.

—Una valoració molt crítica...

—No del tot. En el fons ha estat la televisió la que ha dut a totes les cases la guerra del Vietnam i, en definitiva, la que ha format una opinió positiva en el públic. Lyndon Johnson, furios, deia que ell era el primer president que tenia una guerra tots els vespres: en la televisió.

Giovanni Forti / Trad: V. H. E.